

Prof. Dr. Cazibe Sayar: Bir Cumhuriyet bilim kadını ve öğretmeni

Ali POLAT¹

Öz

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Yüce Atatürk, Cumhuriyet'in hemen ilanından sonra asırlardır karanlıkta bırakılan Türkleri, çağdaş uygarlık düzeyine çıkarmak için, daha önce kafasında plânladığı yenilikleri tek tek yaşama geçirmeye başladı. Bu yeniliklerin esas amacı, "Akıllı hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller" yetiştirmek ve Türk Milleti'ni çağdaş uygarlık düzeyine çıkarmaktır. Cumhuriyet kazanımlarının en büyük amaçlarından biri de, asırlardır insan yerine konulmayan ve toplumdan dışlanan Türk kadınına toplumda hak ettiği yere yükseltmektir. Kadın-erkek eşitliğine çok önem veren Mustafa Kemal Atatürk, "İnsan topluluğu kadın ve erkek denilen iki cins insandan mürekkeptir. Kabil midir ki, bu kütlelerin bir parçasını ilerletelim, ötekini ihmal edelim de kütlelerin bütünlüğü ilerleyebilsin? Mümkün müdür ki, bir cismin yarısı toprağa zincirlerle bağlı kaldıkça öteki kısmı göklere yükselebilsin?" sözleriyle, kadın-erkek eşitliği sağlanmadan, Türk Milleti'nin uygar milletler düzeyine erişemeyeceğini belirtmiştir. Mustafa Kemal Atatürk, kadının eğitimi ve öğretimi konusundaki görüşünü şöyle dile getirmiştir: "Milletimiz güçlü bir millet olmaya azmetmiştir. Bunun gereklerinden biri de kadınlarımızın her konuda yükselmelerini sağlamaktır. Bundan dolayı kadınlarımız bilim ve fen sahibi olacaklar ve erkeklerin geçtikleri bütün öğretim basamaklarından geçeceklerdir." Atatürk, onuncu yıl söylevinde, "Türk Milleti'nin yürümekte olduğu yükselme ve uygarlık yolunda elinde ve kafasında tuttuğu meşale, müsbet bilimdir" diyerek, bilimin Cumhuriyet için ne kadar önemli bir unsur olduğunu dile getirmiştir. Bu yazının konusu olan Prof. Dr. Cazibe Sayar (1925-2021), işte bu yüksek anlayışın ve Cumhuriyet'in aydınlanma süreçlerinin ürünüdür (Foto 1). Cumhuriyet kazanımları ile birlikte çok sayıda kadın doktor, kadın mühendis, kadın yargıç, kadın öğretmen, kadın milletvekili, kadın savcı, bilim kadını, kadın avukat, kadın pilot, kadın polis yetiştirmiş ve böylece Türk Milleti çağdaş uygarlık yolunda çok önemli kazanımlar elde etmiştir.

Bilim ve özellikle Yer bilimleri aydınlanmanın neresinde yer almaktadır? En kısa şekilde doğa hakkında 'en güvenilir bilgiyi' elde etmek için kullanılan bir yöntem olarak tanımlayabileceğimiz bilim, aydınlanmanın tam orta yerindedir. Bilimsel yöntem, insanlığın binlerce yıllık tarihi boyunca

geliştirdiği en güvenilir, en mantıklı, en gerçekçi ve de en başarılı düşünce yöntemidir. En öz tanımıyla evrensel ve dünya gerçeklerini anlamak olan aydınlanma, büyük ölçüde bilime, felsefeye ve sanata dayanmaktadır. Bu nedenle, bilim olmadan aydınlanmak ve yükselmek mümkün değildir. Doğa bilimlerinin önemli bir kolu olan Yer bilimleri, gezegenimizin oluşmaktan bugüne kadar geçirdiği fiziksel, kimyasal ve biyolojik gelişimi ve bu gelişimi yöneten, jeolojik olayları inceleyen ve açıklayan bir bilim dalıdır. Yer bilimlerinin bir kolu olan paleontoloji, fosil kayıtlarını kullanarak yaşamın geçirdiği süreçleri inceleyen bir bilim dalıdır. Paleontoloji bilimindeki ilerlemeler ve yeni buluşlar, insanın canlı dünyasındaki ve evrendeki yerinin anlaşılmasına çok önemli katkılar sağlamıştır. Bu bağlamda, yıllarca paleontoloji çalışması yapan ve çok sayıda öğrenci yetiştiren Cazibe Sayar, Türkiye jeolojisine ve eğitimine katkılar sağlamış ve 'Akıllı hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller' yetişmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Foto 1- Cazibe Sayar (soldan ikinci), İstanbul Üniversitesi, Botanik dersi

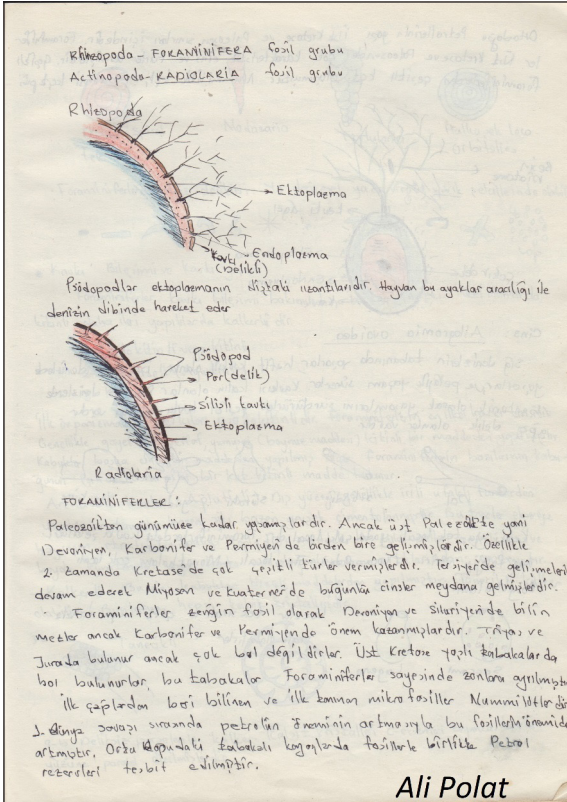
Kimdir Prof. Dr. Cazibe Sayar?

Cumhuriyet'in ikinci yılında (1925) Aydın'da doğan Cazibe Sayar, İzmir Kız Lisesi'ni bitirmiş ve İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'ndeki jeoloji eğitimini ise 1949'da birincilik ile tamamlamıştır. İstanbul Teknik Üniversitesi Maden Fakültesi'ne girerek, 1950-1955 yılları arasında "Haliç-Küçükçekmece Gölü Bölgesi'nin Jeolojisi" başlıklı tez çalışması tamamlamış ve Maden Fakültesi'nden ilk doktora diploması alan yerbilimci olmuştur. Cazibe Sayar'ın ana çalışma konuları paleontoloji, biyostratigrafi ve İstanbul çevresinin jeolojisidir. Cazibe Sayar, yayınladığı çok sayıda makale, kitap ve raporlarla, konferanslarda sunduğu bildirimlerle, yönettiği tez çalışmalarıyla ve de yetiştirdiği lisans ve

¹Windsor Üniversitesi, Windsor, Kanada

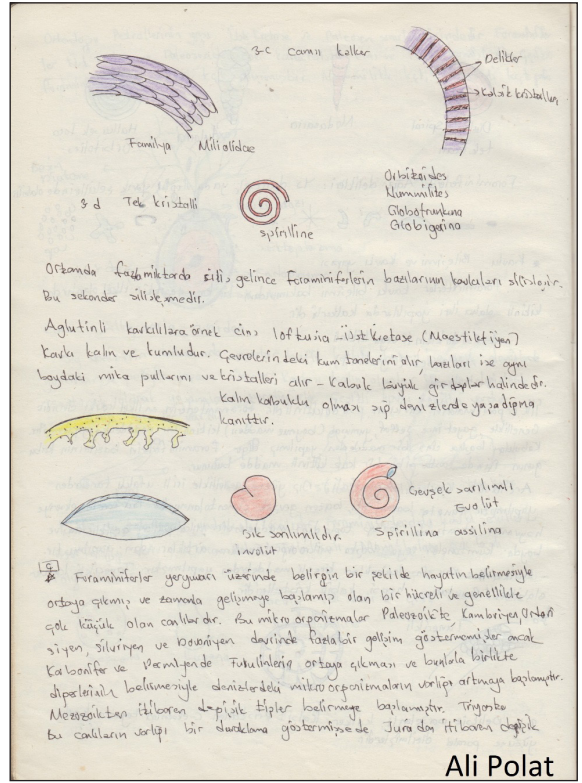
lisansüstü öğrencilerle Türkiye jeolojisine çok önemli katkılarda bulundu. Bu katkıları nedeniyle Cazibe Sayar, Türkiye Jeoloji Kurumu'nun 30. yıl Altın Çekiç (1981), Türkiye Jeoloji Mühendisleri Odası'nın 40. yıl (1989), İstanbul Teknik Üniversitesi'nin 40. yıl (1991) ve Türkiye Jeoloji Mühendisleri Odası'nın 60. yıl (2009) ödülleriyle layık görüldü. Cazibe Sayar, yurtdışındaki çeşitli üniversite, müze ve enstitülerde araştırma ve ortak çalışmalar yaptı. 1951'de Türkiye Jeoloji Kurumu'na üye olan Cazibe Sayar, Türkiye Ulusal Stratigrafi Komitesi'nde uzun yıllar görev yaptı. Cazibe Sayar, İstanbul Teknik Üniversitesi başta olmak üzere, Ege Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesi'nde genel jeoloji, paleontoloji, biyostratigrafi, tarihsel jeoloji ve mineraloji dersleri verdi. Cazibe Sayar, 1992'de emekli olmasına rağmen, paleontoloji ile bağlarını kesmedi ve ölene kadar bilimsel çalışmalarına büyük bir heyecan ile devam etti.

Cazibe Sayar ile ilk defa 1986'de Maden Fakültesi'nde onun verdiği paleontoloji dersini alınca tanıştım. Cazibe Sayar, dersleri çok heyecanlı ve zevkli bir şekilde anlatırdı. Bu nedenle onun derslerinin gününü ve saatini sabırsızlıkla beklerdim ve hep en ön sırada oturarak onu dinlerdim. Onun derslerinde titizlikle tuttuğum notlarımı hâlâ saklamaktayım (Foto 2, 3).

Ali Polat

Foto 2- Ali Polat'ın 1986'da Cazibe Sayar'ın paleontoloji dersinde tuttuğu ders notlarından bazı örnekler.

Ali Polat

Foto 3- Ali Polat'ın 1986'da Cazibe Sayar'ın paleontoloji dersinde tuttuğu ders notlarından bazı örnekler.

1990'da Amerika Birleşik Devletleri'ne yüksek lisans çalışması yapmak için gitmeden önce Allah'a ısmarladık demek ve elini öpmek için Cazibe Sayar'ın yanına uğradım. O buluşmada bana ısrarla çalışmalarında stratigrafi (katman bilimi) yapmamı önerdi. 2016'da İstanbul Jeoloji Mühendisleri Odası'nda yaptığım bir sunumu torunu ile izlemeye gelince, uzun yıllardan sonra ilk defa onunla yüz yüze görüşme ve sohbet etme olanağımız oldu. Bilim insanlığının yanısıra, Cazibe Sayar çok iyi bir öğretmendi. Derslerini ve öğrencilerinin eğitimini çok ciddiye alırdı. O, öğrencileri arasında ayırım yapmaz ve kimsenin inancıyla ve nereli olduğuyla asla ilgilenmezdi. Cazibe Sayar'ın öğrencilerinde aradığı özellikler çalışkanlık, bilime ilgi ve dürüstlük idi. O, çok titiz, çok disiplinli ve her zaman çok şık giyinen örnek bir öğretmendi. Cazibe Sayar'ın aynı zamanda çok güçlü bir belleği vardı ve yüzlerce fosil adını ezbere bilirdi. Yıllar önce yaşadığı olayları ve yaptığı çalışmalarını en ince ayrıntılarına kadar hatırlar ve heyecanla anlatırdı. Cazibe Sayar, bizi araziye götüldüğünde de arazide olmaktan ve bizlere birşeyler öğretmekten çok büyük bir sevinç duyardı. Cazibe Sayar'ın bu özelliği beni çok etkiledi ve ben de öğretmen olunca aynı şeyleri yapmaya çalıştım. Cazibe Sayar, sorduğu sorulara doğru yanıt verdiğimizde çok mutlu olurdu. Bir gezide bizi Şile tarafına götürdü ve oradaki Orta Eosen (yaklaşık 45

milyon yıl öncesi) yaşlı kireçtaşları içindeki nummulit fosillerini gösterdi. Nummulit fosilleri her yerde idi. Cazibe Sayar, bize dönerek fosilleri işaret etti ve “Evladım, avuç avuç toplayın” dedi. Cazibe Sayar, insani değeri çok yüksek ve ince düşünceli bir şahsiyetti. Birgün Maçka’daki Maden Fakültesi’nin koridorlarında beni yalnız görünce bir köşeye çağırdı ve “Evladım, sana birşey söylemek istiyorum; ama ne olur yanlış anlama” dedi. Ben de, “Buyurun hocam” dedim. O da, Maden Fakültesi’nin eski dekanlarından 1965’de ölen kocası Ordinaryüs Prof. Dr. Malik Sayar’ı ima ederek, “Malik Hoca’nın hiç giyilmemiş ya da birkaç kez giyilmiş elbiseleri var. Hepsini yepyeni. Onları kimseye vermeye kıyamıyorum; ancak sana vermek istiyorum” dedi. Ben de biraz utanarak, “Olur hocam; alırım” dedim. Sanıyorum benim sürekli aynı elbiselerle okula gitmem hocanın dikkatini çekmiş ve bana beni incitmeden yardım etmek istiyordu. Birkaç gün sonra beni odasına çağırarak elbise dolu

bir çanta verdi. İçinde çok kaliteli iki takım elbisenin de bulunduğu o çantayı eve götürdüm ve gerçekten de yeni ve naftalin kokan tertemiz elbiselerdi. Hepsini denedim, ancak bana büyük geldikleri için hiçbirini giyemedim. Daha sonra hocaya elbiselerin çok iyi olduğunu ve sonra giyineceğimi söyledim. O da buna çok sevindi.

İstanbul Teknik Üniversitesi Maden Fakültesi’nden (1986) öğretmenim olan ve 20 Ocak 2021’de kaybettiğimiz örnek bir Cumhuriyet bilim kadını ve öğretmeni Cazibe Sayar’ı en içten saygıyla anıyorum. (Foto 4).

Katkı Belirtme

Bu kısa makaleyi yazmam için beni davet eden Sayın Huriye Demircan’a içtenlikle teşekkür ediyorum.

Foto 4- Cazibe Sayar (2016)